

umcg Transplantatie

Comprehensive Transplant Center

UMCG Transplantatiecentrum, september 2019

transplantatiecentrum@umcg.nl

www.transplantatiecentrum.umcg.nl

Inhoud

1	Een geschiedenis van de orgaantransplantatie	3
2	Het APSAZ tussen 1870 en 1968: een periode van zoeken en tasten	15
3	De eerste niertransplantaties: vallen en opstaan	25
4	Orgaantransplantatie krijgt vaste voet aan de grond in Groningen	37
5	Start van het levertransplantatieprogramma in Groningen	51
6	Nier- en pancreastransplantaties: groeistuipen en nieuwe wegen	67
7	Expansie van het Groningse levertransplantatieprogramma	85
8	Harttransplantaties in Groningen: een lange aanloop	113
9	Longtransplantatie: van solide experiment naar topklinische zorg	137
10	Transplantatie zonder operatie: stamceltransplantatie	157
11	Darmfalen en dunnedarmtransplantatie	169
12	Orgaandonatie: wettelijke regelingen en ethiek	183
13	Groningse initiatieven ter compensatie van het donatietekort	199
14	Transplantatiezorg in transitie: de overgang van cure naar care	219
	Epiloog: omkijken in verwondering, vooruitkijken in vertrouwen	239
	Verantwoording	247
Bijlage 1	Geïnterviewden	249
Bijlage 2	Register van personen	251
Bijlage 3	Begrippenlijst	255
Bijlage 4	Afkortingen	267
Bijlage 5	Sponsors	271

Het wonder van Cosmas en Damianus die een afgestorven been vervingen door het been van een Moor

Bron: Landesmuseum Württemberg, Stuttgart, Duitsland, P. Frankenstein/ H. Zwietasch.

1 | Een geschiedenis van de orgaantransplantatie

De transplantatiegeneeskunde is wereldwijd een succesvolle tak van de medische wetenschap. Dit hoofdstuk beschrijft de ontwikkelingen die aan dat succes hebben bijgedragen. Allereerst wordt antwoord gegeven op de vraag of er een moment valt aan te merken als 'het begin' van de transplantatiegeneeskunde. Meerdere ontwikkelingen hebben op verschillende momenten in de geschiedenis van de geneeskunde bijgedragen aan het ontstaan en het succes van de transplantatiegeneeskunde. Deze ontwikkelingen vonden zowel opeenvolgend als simultaan plaats. In dit hoofdstuk beperken we ons voor wat betreft de geschiedenis van de transplantatiegeneeskunde tot die van de orgaantransplantatie: het vervangen van een falend orgaan door een gezond orgaan.

1.1 Mythologie, religie en bijgeloof

Wanneer is de transplantatiegeneeskunde eigenlijk 'begonnen'? Deze vraag valt niet eenduidig te beantwoorden. Ligt de kiem ervan ergens bij het begin van de westerse beschaving? Of zelfs nog eerder, zoals veel medisch-historische auteurs aangeven?¹ Vrij vertaald uit het Engels:

'Hoewel de moderne geschiedenis van de transplantatie relatief kort is, wordt het concept transplantatie door de eeuwen heen rijkelijk geïllustreerd door afbeeldingen waarin lichaamsdelen van mensen en dieren in één wezen worden samengebracht.'²

Voorbeelden uit de Griekse mythologie die in dit verband vaak worden aangehaald, zijn de Minotaurus, half stier half mens, en de Kentaur, half paard half mens. Ook religie en (bij)geloof worden als bronnen van de huidige transplantatiegeneeskunde beschreven, onder verwijzing naar het feit dat goden uit de Oudheid soms deels uit menselijke en deels uit dierlijke delen bestaan. Zo is Pan, de god van het woud en beschermer van de herders, een mens met de poten en hoorns van een geit. Een ander voorbeeld in dat kader betreft de Chimaira, een monsterlijk schepsel samengesteld uit delen van een leeuw, een geit en een slang. Het waarnemen van zo'n wezen bracht volgens de Grieken onheil (noodweer en vulkaanuitbarstingen), reden voor Bellerophon - de mythologische held - om het monster vanaf zijn paard Pegasus te doden.³ Latere voorbeelden in de vroege geschiedenis zijn de heiligen Cosmas en Damianus, die een man wiens been geamputeerd was een nieuw been gaven van een overleden Moor (zie de afbeelding aan het begin van dit hoofdstuk).⁴ De vraag rijst echter of aan deze vroeghistorische voorbeelden ook daadwerkelijk de wens ten grondslag lag dat de mens ooit zelf in staat zou zijn om delen van een mens en een dier of van verschillende mensen samen te voegen tot een goed functionerend wezen. En indien dat het geval was, werd de verwezenlijking van die wens met die voorbeelden uit de Oudheid ook echt in gang gezet? Het antwoord op deze vragen blijft ongewis. Feit is wel dat er al vroeg in onze geschiedenis over combinaties van mensen en dieren en van mensen en andere mensen werd gedacht en gesproken.